

Slavko
PREGL
Leon
POGELŠEK

TAJOMSTVO
STRATENEJ
GALÉRIE

TAJOMSTVO
STRATENEJ
GALÉRIE

SLAVKO PREGL
LEON POGELŠEK

TAJOMSTVO
STRATENEJ
GALÉRIE

Zo slovinčiny preložil
KAROL CHMEL

slovar

Copyright © Mladinska knjiga Založba, d.d., Ljubljana 2019
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2021
Translation © Karol Chmel 2021

ISBN 978-80-556-4551-3

Tento projek z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

PROLÓG

Kto je Erich Šlomovič

Podľa jednej verzie sa Erich Šlomovič narodil v bohatej židovskej obchodníckej rodine otcovi Bernardovi a matke Róze 10. marca 1915 v meste Vinkovci v Chorvátsku, v rakúsko-uhorskej monarchii. Druhá (menej pravdepodobná) verzia ako čas narodenia uvádza rok 1901 a ako rodisko židom naklonenú Bosnu v Osmanskej ríši. Podľa jednej verzie bol zastrelený 1. januára 1943, aj keď sa u všetkých zajatcov, obetí nemeckého násillia, o ktorých neexistujú nespochybniteľné doklady, ako dátum smrti oficiálne uznáva 9. máj 1946. Podľa druhej verzie údajne zahynul v pojazdnej plynovej komore.

V každom prípade Erich Šlomovič ako celkom mladý prišiel do Paríža, kde ho do služieb svojej galérie na Rue Lafitte prijal slávny, vtedy sedemdesiatročný galerista a zberateľ Ambroise Vollard. Vollard podporoval ešte neznámych umelcov – Cézanna, Renoira, Maneta, Gauguina, Van Gogha, Picassa a iných – a vystavoval ich diela. Obaja sa veľmi zblížili; Šlomovič sa stal jeho tajomníkom a Vollard mladého zapáleného nadšenca pre umenie uviedol do spoločnosti francúzskych impresionistov a európskej avantgardy. Šlomovič sám zbieral umelecké diela, niektoré kúpoval, iné dostal darom, viaceré aj od samého Vollarda, zopár získal výmenou. Plánoval totiž založiť múzeum francúzskych impresionistov v Belehrade, ako aj múzeum súdobého juhoslovanského výtvarného umenia v Záhrebe. Vollard mladému priateľovi mimoriadne dôveroval a občas ho v Belehrade posielal vo svojom mene do vysokej spoločnosti ponúkať obrazy na predaj.

Ambroise Vollard ako sedemdesiatročný 21. júla 1939 nečakane zomrel pri autonehode, keď sa vracal do Paríža zo svojho letného sídla v Le Tremblay-sur-Mauldre v centrálnej

časti severného Francúzska. Jeho šofér na mokrej vozovke nezvládol vozidlo a to sa dvakrát prevrátilo; obidvoch našli na druhý deň ráno mŕtvych. V byte na Rue Martignac Volland zanechal desaťtisíc výtvarných diel.

Erich Šlomovič v predtuche hroziacej nemeckej invázie a blížiacej sa vojny uložil dvesto obrazov do trezoru Societé Generale v Paríži a platil nájomné do roku 1943; vlastnú zbierku – podľa jedných údajov šesťsto, podľa druhých štyristodvadsaťdeväť a podľa tretích tristo umeleckých diel – údajne poslal diplomatickou poštou do Juhoslávie. Vtedy sa ešte verilo, že vojna až tam nedosiahne. V Záhrebe, v Meštrovičovom kruhovom pavilóne, 24. novembra 1940 svoju zbierku prvý (aj posledný) raz vystavil a vzápätí ju poslal do Belehradu. Tam dlho a neúspešne vyjednával s následníkom trónu Pavlom Karadjordjevičom o stavbe múzea.

Keď Hitler napadol Juhosláviu, rodina Šlomovičovcov sa uchýlila do dediny Bačina v juhovýchodnom Srbsku. Erich svoju zbierku schoval za dvojité stenu vo vidieckom dome. Pri jednom z nemeckých pogromov – sto rukojemníkov za jedného zabitého vojaka – boli zatknutí otec Bernard Šlomovič, ako aj synovia Erich a Egon: všetkých popravili. Aj keď Hitler, presnejšie povedané Göring, o zbierke vedel, ba zorganizoval aj pátranie, nenašli po nej ani stopu. Erichova mama Róza vojnu prežila. S Dr. Ivanom Ribarom, priateľom rodiny, sa dohodla, že umeleckú zbierku by bolo najvhodnejšie umiestniť do belehradského Národného múzea; mala za ňu dostávať doživotnú rentu.

V noci 31. decembra 1944 sa vlak, ktorým sa Róza Šlomovičová s kolekciou obrazov viezla do Belehradu, zrazil s protiúdcim vlakom. Róza pri zrážke vlakov zahynula. Obrazy sa vŕhali medzi mŕtvymi cestujúcimi v troskách vagónov. Vtedy sa vraj väčšina diel stratila; do múzea v Belehrade sa dostalo päťdesiatosem obrazov (okrem iných diela Cézanna, Degasa, Gauguina, Matissa, Deraina a iných) a dvestoosemdesiatšesť kresieb a grafík.

Roku 1979 Societé Generale vzhľadom na to, že nikto už dlhý čas neplatil nájomné, otvorila trezory, aby predajom ich obsahu získala nevyplatené peniaze. Dlžná suma predstavovala päťtisíc dolárov. Objavili poklad: obrazy Picassa, Cézanna, Van Gogha, Deraina... Aukčná sieň Sotheby's na dvoch predajných aukciách – v Londýne a Paríži – utrhla tridsaťsedem miliónov dolárov. Predtým došlo k sporu o to, komu umelecké diela patria. Súd väčšiu časť pririekol Vollarovým dedičom, s výnimkou tých s konkrétnym venovaním Erichovi Šlomovičovi.

Krátky život i dielo Ericha Šlomoviča obsahujú skutočnosti, ktoré navždy zostanú zahalené rúskom tajomstva. Najviac dohadov vzbudzuje fakt, že množstvo umeleckých diel, ktoré mladý galerista a milovník umenia údajne zozbieral, sa nezhoduje s počtom skutočne nájdených a evidovaných diel. Ak sa stratili cestou zo Záhrebu do Belehradu, koľko ich naozaj zmizlo pri železničnom nešťastí?

O tajomstvách a zápletkách v súvislosti so zbierkou obrazov Ericha Šlomoviča domáca aj zahraničná tlač publikovala obrovské množstvo článkov. Srbský režisér Veljko Bulajić o Šlomovičovi nakrútil film *Donátor* (1989), Momo Kapor napísal knihu *Prípad Šlomovič* (2004).

Príležitostne, ako pred rokmi v Bavorsku, sa na umeleckom trhu objavia umelecké diela „zo stratenej kolekcie“ Ericha Šlomoviča.

O jednom z takýchto nálezov, ktoré našli a premyslene vyslali do sveta majstri svojho remesla z malej dedinky uprostred panónskej roviny neďaleko Pančeva v Srbsku, rozpráva tento román.

„A mohol by si ma mať rád?“

Najprv mu preletelo hlavou:

„Snívam!“

V posteli vedľa neho ležala nádherná žena, na vankúši mierne schúlená doprava, plné prsia s bezchybnými bradavkami, ešte v tme, plápolavo nežne svedčili o dlhých hodinách v soláriu, pokrčené ľavé koleno prekryvalo trojuholník, v ktorom sa stretávali vzrušujúce krivky nôh. Dýchala pokojne a zhlboka, jej podlhovastá tvár – Modiglianoho majstrovský výtvar – sa strácala v záplave pôvabných zlatých vlasov. Bledé ranné svetlo, ktoré do miestnosti prenikalo cez zatiahnuté ťažké závesy, tomuto obrazu pridávalo takmer tajomný snový opar.

Pri nohách postele zdvihol hlavu škótsky ovčiarsky pes Šeri a odovzdane ich pozoroval.

„Ha!“ začal sa zapájať prebudený mozog, vášnivá noc sa postupne prikradla za ním. „Žeby suka pripravila privítanie, keď sme uprostred noci s Kristinou nahí padli do perín?“

Sadol si na okraj trocha mäkkého lôžka, zľahka sa povystieral a pomaly vstal. Dvere zo spálne do obývačky boli otvorené. Pozbieral z dlážky kusy svojho oblečenia, suka sa mu priateľsky otierala o nohy; vzápätí sa pobrala na svoje obvyklé miesto pod oknom, no po chvíľke sa k nemu opäť pripojila. Opatrne za sebou zatvoril dvere spálne. Ešte nahý si sadol do kresla pri malom biedermeierovskom stolíku.

„Takže, stalo sa!“ konštatoval v duchu sám pre seba.

Leon Sattler, večný študent tretieho ročníka dejín umenia a príležitostný predavač starožitností na blšom trhu, po mesiaci hlbokých úvah a týždni flirtovania si včera zabalil najnutnejšie veci do veľkej cestovnej tašky a od rodičov sa presťahoval k žene o desať rokov staršej, krásavici a bývalej manekýnke

Kristine Pircovej. Po predvádzacích mólach sa prechádzala už oveľa menej, teraz sa vďaka svojim stykom a šarmu čoraz viac venovala organizovaniu vystúpení hviezd a prezentácii začínajúcich hudobných skupín. Okrem toho posudzovala nahrávky pre rozhlas či hudobné nosiče v špeciálnom nahrávacom štúdiu zámožného majiteľa. Minulosť mala, prirodzene, pestrú. A keďže jej základným poslaním bolo byť krásna, adekvátne sa o to starala a vyzerala podstatne mladšia, než ako by nasvedčoval jej skutočný vek. Mnohí, čo sa o ňu zaujímali, hltali ju očami a kliesnili si cestu do jej blízkosti, podľa všetkého tentoraz opäť zostali len závistlivými pozorovateľmi. Nanajvýš sa mohli pretekať v klebetných dohadoch, či si už žena, milovníčka sexu, priviedla domov dostatočné množstvo milencov, a či by sa už po mladistvých uspokojeniach nemala ukojene obzerať po dlhodobejších známostiach. Nikto, teda ani sám Leon, skoro nemohol uveriť, že práve jemu, najmladšiemu z konkurentov, sa podarilo vstúpiť do jej života. V ženskom svete síce nebol neznámy; mnohé zvodné oči sa ho pokúšali zväbiť a niektorým sa aj podarilo zlákať ho do vlhkých zákutí ich tela. Kristina však preňho znamenala trofej, ktorá zatienila všetky ostatné. Nerozmýšľal, čo bude zajtra a kam ho zavedie tento nevšedný vzťah, momentálne ho premkával víťazoslávny pocit. „Je les, je voda, je tu zem súca na oranie,“ takmer rozpustilo ho prenasledovali verše zo *Zapýreného bána* Vuka Karadžića.

So štúdiom si nerobil ťažkú hlavu. Dejiny umenia mal rád, nechcel sa im však venovať bezprostredne, obchodne, preto skúšky na fakulte skladal pomerne zriedkavo. Zdalo sa mu, že má ešte dosť času, na veselý život mu bude skôr či neskôr zostávať stále menej. Spolužiakom svojej generácie sa trocha od cudzil; vymenil ich za iné kruhy, za starinárov a obchodníkov s obrazmi, a keďže mal peniaze, detailne poznával aj všetky miestne podniky či periférne hostince. Takto vlastne narazil na krásavicu, ktorá mu výrazne rozprúdila krv v žilách, Kristinu Pircovú. Za každú cenu ju chcel dobyť, napokon sa mu to aj podarilo.

Zároveň však išlo o menší problém, hoci ten posledný, akým by sa zťažoval. Tá žena bola v poslednom čase milenkou Janka Ferkolja, staršieho univerzálneho obchodníka, ktorý sa venoval aj starožitnostiam – so Sattlerom väčšinu kšeftov vybavovali spoločne. Ferkolj nebol nikdy ženatý, starožitnosti mu solídne vynášali, no mladé ženy mu zisk vďaka životu na vysokej nohe pomáhali mínať; postupne si však chcel všetky unikajúce veci udržať, pomaly, svedomito a bez riskovania. V partnerstve so Sattlerom síce vždy korektne súhlasil s delením na polovicu, no pri rozhodovaní zakaždým chcel mať prvé aj posledné slovo. Mladý študent popri bežnom študijnom programe celý čas náruživito hltal knihy o maliarstve, starobyľom nábytku, striebre a porceláne, stával sa z neho vynikajúci znalec a postupne chcel získať vlastné práva. Zároveň bol dieťaťom bohatých rodičov; mama a otec zastávali adekvátne vysoké riaditeľské posty v rôznych významných inštitúciách. Napriek čoraz otravnejším vyčítavým kázňam o nutnosti seriózneho štúdia a usporiadaného života, ktoré sprevádzali jeho skôr uvoľnený vzťah k márneniu mladosti, ho čas od času – ak bolo treba – zaopatřili trochou peňazí. Aj vďaka zárobkom z občasných obchodov sa mu v peňaženke často príjemne vrstvil bankovky. V taktických rozhovoroch o pracovných zámeroch s Ferkoljom, obzvlášť keď sa ich zúčastňovala jeho pekná milienka, Sattler takmer s pôžitkom prezentoval svoje znalosti. Uraštený, s tmavými vlnitými vlasmi, čiernymi očami, galantný a mladý, ešte ani dvadsaťpäťročný, no prirodzene rozvážny, nemohol uniknúť skúsenému ženskému zraku, keď v trojici zašli do nejakého ľubľanského hostinca alebo na populárnu diskotéku.

Napokon prednedávnom v príjemnom bare, keď Ferkolj po veľmi dlhej sérii dvojitych pohárikov whisky spadol pod stôl a bolo ho treba odviezť domov, Kristina úslužnému partnerskému šóférovi prikázala, aby pokračoval a zaviezol ju na predmestie do jej víkendovej chaty pri lese. Tam ho nenechala stáť pred dverami. Počas divokej noci vyšlo najavo, že krásavica rozpozná a vie oceniť rozdiel medzi chlácholivým starcom a ohnivým mladíkom, mladík sa zas vykašľal na desať rokov,

čo ho delili od staršej, no veľmi vrúcnej a v lúboštných grífoch skúsenej ženy. Pre jej nežne privreté šťavnaté pery a široko roztvorenú spodnú časť tela ako v tranze zabudol na celý svet a na niektoré menej náruživé podrobnosti, aké sa mali v rámci pomeru v ďalšom pokračovaní vyprofilovať.

Po niekoľkých opakovaní raz ráno Kristina vstala skôr ako jej milenec, v kúpeľni sa upravila a potom si nahá sadla na posteľ k Sattlerovi a zobudila ho. Párkrát pôvabne zatrepotala dlhými mihalnicami, zažiarila hlbokými zelenými očami, nahla sa mu k uchu a nežne zašepkala:

„Leon, a mohol by si ma ty mať rád?“

Mladík si ju pritiahol bližšie a ďalším konaním rozptýlil všetky pochybnosti.

Neskôr sa ukázalo, že otázka bola myslená trochu širšie: či sa presťahuje k nej a či zároveň dokáže zabezpečiť dostatok peňazí na život, aký ona chce a na aký je zvyknutá.

Teraz teda Leon sedel nahý v jej kresle v obývačke pekne zariadeného bytu v Lubľane, privandrovalec v domove prestížnej manekýnky, akú vo svojich erotických snoch lovilo množstvo mužov; no on ju mal v skutočnosti. Pohľad mu putoval po krásnom starožitnom nábytku.

Pravou rukou nežne pohladkal Šeri, ktorá mu oddane ležala pri nohách. Postupne sa začal preberať a usporadúvať závažnejšie myšlienky.

„Kristina je moja! Tak som teda tu!“

Pomyslel si na Ferkolja, ktorý sa zrejme zblázni. Toto ukončí spoločné kšefty. V hostincoch a diskotékach, kam chodievali spoločne, budú ľudia významne klopiť hlavu a ohovárať ho. Budú ho obdivovať? Nechajú ho muži, vrátane veľmi bohatých lovcov pekných žien, na pokoji? Budú sa blahosklonne chechtať a chápaivo vyčkávať, kým sa krásavica nabaží mladého mäška alebo kým jemu dôjdu peniaze?

Peniaze?

Musí si pohľadať robotu, rozšíriť záber a vymyslieť niečo nové, veľké; v doterajšom občasnom obchodovaní sa uspokojoval

s drobnými, spoznal však kopy ľudí, aj majstrov, ktorí potajomky obracali veľké prachy. Teraz bude treba preniknúť medzi nich.

Vstal, v kúpeľni sa osprchoval a obliekol. Potichu otvoril dvere do spálne, cez úzku škáru si všimol, že Kristina ešte spí. Prirodzene, pre ňu sa deň začínal neskoršie. Zamieril k východu z bytu, suka sa rozbehla za ním.

„Teraz nemám čas na prechádzku,“ oznámil jej. „Práca volá. Naša pani je náročná.“

Musí pozisťovať pomery na blšom trhu a pousilovať sa predať zásoby, ktoré minulý týždeň kúpil u antikvárov v Belehrade. Stará renaultka v batožinovom priestore skrývala viacero zaujímavých vecí. Pre začiatok by spoľahlivo malo stačiť, keby teraz svojej, predtým Ferkoljovej Kristine hodil na stôl za hrst bankoviek. Bol presvedčený, že zisk by mal stačiť na pol roka spokojného života. A potom... už nejaký bude!

Zaviezol sa na Nové námestie a zaparkoval pri Lubľanici. Našiel si pekné tienisté miesto pod pagašťanom konským. Bolo ešte skoro ráno.

Lubľanu mal rád práve za takýchto rán v neskorú jar. Nad riekou sa rýchlo rozplývali vlhké opary pod vychádzajúcim slnkom, po oboch stranách rieky sa ľudia náhlili po nábreví do práce alebo vybaviť si nejaké záležitosti; náhodní chodci tu ešte neboli. Zeleninárky s vozíkmi sa z trnovskej strany blížili k trhu, kde čerstvou zeleninou zásobujú väčšinou stálych zákazníkov. Holuby vzlietali a zase zosadávali. Z Veže sa celým mestom rozliehalo, že čas plynie. Čašníci v kaviarničkách pri rieke s lomozom rozkladali stoly a stoličky, vystierali slnečníky nad chodníkmi.

Teraz by bol hádam čas vysrknúť prvú rannú kávu.

Káva!

Leona v tej chvíli prepadla spomienka na belehradského antikvára, ktorého všetci volali Pera Kôň a u ktorého pred pár dňami naplnil batožinový priestor svojej renaultky. Vysoký a už sivovlasý štyridsiatnik asketického výzoru, vždy v nejakých sivých nohaviciach a kockovanej flanelovej košeli, nikdy nemal

riadne zamestnanie, aj keď vyštudoval ekonomickú fakultu. Na dvore jeho prízemného domu blízko Kalinićovej tržnice sa dalo nájsť takmer všetko. Jeho pracovné pôsobisko ohraničovali mestá Belehrad, Skopje, Sarajevo a Nový Sad. Hranice štátu nikdy neprekročil. Bol vychýrený ako antikvár-veľkoobchodník; všetci svoje, pravdepodobne mimoriadne drahocenné, predmety nosili najprv k nemu. Dlhو sa dohadoval a váhal, no nakoniec s výkrikom: „Moja posledná ponuka!“ vytiahol z vrečka štós bankoviek. Ber, alebo nechaj tak! Ty si prišiel za mnou, nie ja za tebou. Od Peru Koňa človek vždy mohol odísť s peniazmi, ak nespíval o privysokej sume; zároveň tovaru, ktorý predal koncovým predavačom, vždy rozšafne trochu znížil cenu: Ved' viem, že aj ty musíš zarobiť. Pre zriedkavých vyvolených znamenala mimoriadnu česť káva, ktorú pripravoval on sám. Keď za ním známi Leona poslali prvý raz, privítal ho priateľsky:

„Máš za sebou dlhú cestu z Ľubľany, kamoško! Dáme si kávu, nech sa preberieš!“

Odtancoval do kuchyne a dal sa do prípravy kávy, tak ako ho to naučil otec, člen vplyvnej begovskej rodiny zo Sarajeva. Podľa osvedčeného postupu ho poslali ako schopný káder z vidieka do Belehradu. Jeho korene siahali po sefardských židov, ktorí zo Španielska ušli do Sarajeva. Perovi však skoro ráno pripravila kávu žena a potom odišla na trh. Ak sa zjavil hosť, ktorý si kávu zaslúžil, a žena sa ešte nevrátila, chopil sa varenia sám Pera.

Ešte zelené kávové zrnká najprv upražil na „smederevci“, sporáku na drevo, vyrobenom v továrni na sporáky v Smedereve, a potom ich, ešte horúce, pomlel v mosadznom mlynčeku. Vzduch ich zbavil kávovej mastnoty a prvý raz to prudko zavoňalo. Do medenej džezvy na jednu šálku kávy na rozpálenom sporáku potom nasypal lyžičku cukru, počkal, kým neskaramelizuje, vzápätí už stmavnutú hnedú masu zalial vodou a počkal, než zovrie. Potom džezvu odstavil, počkal, kým sa tekutina upokojí, a pridal dve a pol lyžičky čerstvo pomletej kávy; počkal, než sa káva ponorí, jemne rozmiešal, aby nič nevy-

šplechlo cez okraj, a nechal nápoj prevrieť. Vtedy káva prudko zavoňala druhý raz. Po chvíli ju naservíroval a „najlepšia turecká káva na svete“, v Belehrade a na tejto ulici, explózia arómy a chuti, ktorá navracia silu a usporadúva myšlienky, bola tu. Trpezlivosť a dôslednosť pri príprave sa zúročili, kto vychutnával dúšky zhustenej energie, užíval si a zároveň získal právo na chvíľu pokojného a tichého premýšľania.

Leonovi sa pri tej predstave zbehli v ústach sliny, a už sedel za prvým stolom U zlatej bárky. Čašník mu kývol na pozdrav, odsunul stoličky, ktoré práve rozkladal a zmizol dnu v kaviarni. O chvíľu sa vrátil s tureckou kávou.

„Ako obvykle, však?“ usmial sa, pohodil hlavou, aby si upravil dlhé čierne vlasy, a po miernom úklone sa opäť chopil stoličiek. Bol to tunajší stály čašník, ktorý obslúžil Leona kávou už bezpočet ráz, a preto vedel, akej dáva prednosť. Navyše Leon vždy dával veľkodušné prepitné. Bolo mu jasné, čo znamená byť zákazníkom spokojného čašníka.

Srkal kávu a pozeral sa oproti na galériu Artes. Oficiálne bola ešte zatvorená, no cez veľké sklo výkladu ho uvidela šéfká Metoda, pomenšia ryšaňa vo vyššom strednom veku, a zamávala mu. Zdvihol šálku kávy ako pozvanie, aby si ju dali spolu, ale ona iba pokrčila plecami a ukázala na hodinky. Ešte musím vybaviť kopu vecí, kým otvoríme, vysvetlil si to gesto. Galéria Artes, šéfká Metoda a jej dievčatá patrili medzi urbánne legendy starej časti mesta. Na kávu, priateľské klebety a, samozrejme, za korektnou prácou sa do galérie hrnuli maliari z celého štátu, hudobníci, filmári aj spisovatelia. Pod veľké plátno nejakého Bernika si občas prišli posediť súdni odhadcovia, mudrovali o hodnotovo nevyrovnanej mladej generácii, porozprávali nejakú zaujímavú historiku o falzifikátoch a tipovali, či a zbierka sa kedy objaví na trhu. Prívetivo a placho občas vstupovali staré dámy, ktoré v rámci pomoci vnúčatám pri riešení bytovej otázky zvesili zo steny nejaký Jakopičov obraz alebo z postriebrenej kazety vybrali nejaký vzácny starý šperk; takisto prostoduchí zvodcovia, čo sa spomedzi krások v galérii ešte najskôr

zapálili pre mladé predavačky, a domáce panie, ktoré sa pekny kus starého nábytku rozhodli vymeniť za veci dennej spotreby. A nie celkom na koniec aj mladé umelkyne a tvorcovia, ktoré si chceli trhom nechať overiť svoje výrobky – od šperkov až po zručne vyrobené stoličky. Medzi tými, čo ponúkali na predaj kadečo, sa popletali aj rozmanití priekupníci; prísne oko šéfkvy Metody vždy správne určilo cenu predmetu. Aj Leon tam občas prikvitol s nejakou peknou striebornou nádobou vo vlastnej rézii; no väčšinou, spolu s Ferkoljom, nosievali do galérie staré skrine, ktoré pozbierali po povalách a nechávali prizdobovať a „zostarnúť“ u rôznych majstrov.

Z priechlia galérie na malé námestíčko medzi starými domami vrhal bronzový pohľad spisovateľ Jurčič a námestíčko takto zaštitoval aj svojím menom. Oproti Zlatej bárke bývali opravár starých a výrobca nových rámov na obrazy a obuvník, obidvaja výnimoční majstri svojho remesla. Kávu na tomto námestíčku zušľachťovala tienistá prímes starých čias.

Zrazu si na Obuvníckom moste, ktorý viedol z námestia cez Lubľanicu, začal stavať svoje stánky – široké dosky na stolárskych kozách, prekrytých plastovými obrusmi – a ukladať rozmanité knihy antikvár a majster všeobecného knižného predaja, žoviálny Dušan Cunjak. Predajom na moste vyberane vábil okoloidúcich; keď ho neskôr z mosta vyhnali dôslední mestskí strážnici, zarmútene sa sťažoval, že tam by si veru zarobil na tri kníhkupectvá. Neodbytné a nesmierne vynachádzavo dokázal lichotiť ženám, len máloktorá odišla bez knihy. Zostarnutým profesorom, ktorí za ním občas o palici pricupkali s nárekom, že nevedia, čo so svojimi bohatými knižnicami, odvážne navrhoval:

„Bez obáv, mladý pán, za pár drobných, čo mi zaplatíte, všetko pekne odvezieme!“

Tým, čo sa ho pýtali, ako môže knihy predávať tak lacno, ani na um neprišlo, že nadobúdacia cena väčšiny jeho zásob je nulová, a preto akýkoľvek predaj, samozrejme, prináša zisk. Navyše v takých veľkých knižniciach vždy objavil úžasnú kôp-

ku výnimočne vzácných kníh pre fajnšmekrov, ochotných siahnuť hlbšie do vrecka.

Leona, keď sa po káve vybral cez most, zdraví už z diaľky:

„Len sem, sem, pán doktor Sattler, sem sa. Mám pre vás úžasnú knihu! A celkom lacno!“

A už sa zohol k škatuliam a vytiahol knihu *Striebro*. Ešte je teplá, v tvrdej väzbe a s ligotavým prebalom, vykladal hrdo, rovno z tlačiarne. Vedel, čo Leona zaujíma, a viackrát mu obstaral drahocenné knihy. Získaval ich rozličnými spôsobmi, o ktorých kupci radšej nechceli nič vedieť. Jeho pravidelní dodávatelia, bezdomovci, ale aj narkomani, sa vedeli postarať o najnovšie vydania; dovádzali tým do zúrivosti miestnych kníhkupcov. Leon ponúkanú knihu prelistoval a zistil, že je naozaj nová, preložená z angličtiny do srbčiny a vytlačená v Lubľane. Obsahovala množstvo údajov užitočných pre profesionálnych zberateľov aj amatérov. Po skôr hranom, ako skutočnom vyjednávaní o cene ju kúpil za tretinu reálnej ceny vytlačenej na záložke.

Leon sa pozrel na hodinky a zistil, že sa blíži čas otvorenia veľkého jarmoku na Vodnikovom námestí. Vrátil sa do auta, prešiel cez Karlovski most a tunelom pod hradom sa dostal až k závore na ceste pred hostincom Vodnikov chrám. Strážnik naňho už zďaleka mával, že všetky parkovacie miesta sú obsadené, no napokon ho ako predávajúceho predsa len pustil ďalej. Leon si prenajal dva kryté stánky, mohol teda vystaviť všetko, čo mal pripravené na predaj; bol zároveň chránený pred prípadným dažďom alebo prihorúcim slnkom – mohol sa teda poobzerať aj po iných ponukách.

Vedľa neho si etnologické starožitnosti, pohľadnice a staré knihy rozložili jeho dlhoroční známi, takmer rodinní priatelia, manželia Ulčarovci. Ulčar občas ponúkal aj staré zbrane. Sivo vlasý muž s partizánskou históriou kedysi, na Leonovo neodbytné naliehanie, mu predal pištoľ Walther P 38. Leon musel prisahať, že ju bude držať v tej najhlbšej zásuvke, kdekolvek to už bude, a svoj pocit bezpečia si bude vychutnávať len teoreticky. Ulčar by, samozrejme, niečo také nepripustil, keby nebol

blízkym priateľom Leonovho otca ešte z vojnových čias. O čosi ďalej výtvarný kritik Stane Čolnik predával skúšobné výtlačky grafik, ktoré mu často darovali rôzni umelci. Ďalej viaceré staré dámy ponúkali ručne maľované textilné výrobky, obrúsky, dečky, prikrývky, vyšívané bavlnené prestieradlá, nástenné „domáce šťastie“, štrikované čiapky a šály, sem-tam aj kúsky starých odevov, na pultoch stánkov sa našli aj ľudové kroje. Zo Somboru Josip dovážal obrazy a pomerne obtlčený nábytok z Maďarska; široký výber „importovaného tovaru“ z Čiech a Slovenska ponúkal Marko zo Sisaku: sklené, krištáľové a strieborné nádoby, svietniky a najrozmanitejšie miniatúry, aké zbieral aj on sám; Azra, žena starinára Fehima z Belehradu, predávala kadejaké šperky a drobné predmety zo striebra. Najlepší blší trh v Lublane navštevovalo viac platbyschopných kupcov, preto lákal najrozličnejších predavačov zblízka aj zďaleka. Početné stánky sa prehýbali pod rozmanitým tovarom; väčšinou išlo o stálych predavačov, ale aj o mnohých občasných ako Leon.

Na červenú plyšovú prikrývku rozložil svoju belehradskú zatvu; ponuku mal skvelú. Všetky predmety – koberce, svietniky, nádoby, jedálenský príbor, predmety zo striebra a porcelán – sa ponúkali prvý raz a hneď si to všimli aj priekupníci, ktorí sa prepletali medzi skoršími kupcami. Hľadali zaujímavý tovar, ktorý by doma očistili, opravili, zreštaurovali, vyleštili a neskôr s cenovou prirážkou sami ponúkli na predaj. Leon prekvapujúco rýchlo predal väčšinu vecí a všetky vynaložené peniaze sa mu vrátili. Zopár krajším kúskom teda mierne navýšil cenu a ani sa nechystal príliš zjednávať, mal už trocha naponáhlo. Čakal na najlepších kupcov; čo z najdrahších vecí zostalo, sa chystal odniesť do Tabernákula na Mestskom trhovisku. Tam ich budú držať do vypredania; on zatiaľ môže Kristinu zobrať na dovolenku. Poskladal stánok a s nepredanými predmetmi opustil trh.

Vybral sa do Tabernákula. Starožitnosti tam boli umiestnené na prvom poschodí mohutnej klasicistickej stavby ako súčasť aktivít inak štátneho podniku Dota, ktorý sa venoval

predovšetkým predaju slovinských ľudových výrobkov. Ako významný podnik ho početné colné úrady celého štátu zásobovali aj tovarom zhabaným na hraniciach pašerákom: obrazy, sošky, koberce, nábytok, riad, vzácne jedálenské príbory, staré hodiny a ostatné veci potom v Tabernákulu, prevažne v prospech štátnej pokladnice, úradne nachádzali oficiálnych kupcov. Adekvátne šikovne, a tým bol šéf Tone Blažič vychýrený, sa medzi tento tovar zamiešalo kadečo iné z menej overených zdrojov, a najdrahocenejšie štátom zhabané kusy potom za priateľské ceny pomerne rýchlo diskrétno zmizli. V obchode mali preto dobrý prehľad o želaniach eventuality kupcov a predavačov, takže všetci boli spokojní, veď podľa papierov všetko postupovalo úradnou cestou. Šéf Tone, priemerne vysoký päťdesiatnik s bujne kučeravými bielymi vlasmi, ktorého by si človek ľahko pomýlil s Einsteinom, s mierne prižmúrenými očami za hrubými sklami okuliarov, dokázal u zákazníkov vzbudiť dôveru, v predávajúcich zasa pochybnosti, takže nikdy nevedeli, na čom sú. Šepkalo sa, že udržiava nadštandardné styky s obchodníkmi v zahraničí a diskrétno, čisté vzťahy s políciou. Za slobodu v podnikaní predsa musel nejako platiť.